

Delavnica o nenasilju in spoštovanju življenja

✍ Špela Čekada Zorn, Andreja Dobnikar

*“Nenasilje ni orožje šibkih.
Je orožje najmočnejših in
najpogumnejših.”
Mahatma Gandhi*

Izhodišče tokratne delavnice bo drugo načelo svetovnega etosa, in sicer nenasilje in spoštovanje življenja. To načelo poudarja, da je posameznik dolžan spoštovati življenje. Nihče nima pravice raniti sočloveka, ga mučiti ali ubiti. Spore je treba reševati brez nasilja, miroljubno. Posameznikovo življenje je dragoceno, zato ga je treba zaščititi. Na kratko: Spoštuj življenje! Ne ubijaj!

Kaj je nasilje?

Da bi lahko opredelili pojem nenasilja, je treba začeti z definicijo nasilja, ki je na žalost vsakodnevni pojav v času, v katerem živimo. Slovensko *Društvo za nenasilno komunikacijo* ima o nasilju na svoji spletni strani napisane naslednje trditve:

- Nasilje je kršenje pravil varnega in kakovostnega skupnega bivanja.
  - Nasilje je kršenje človekovih pravic in človekovih osebnih meja.
  - Nasilje je zlorabljanje moči enega v škodo drugega.
  - Nasilje ni konflikt.
  - Največ nasilja se dogaja med osebam, ki se med seboj poznajo.
  - Za nasilje je odgovoren povzročitelj nasilja.
  - Nasilje daje povzročitelju lažen občutek moči.
- Nasilje v vsakem primeru negativno vpliva na žrtev.
  - Nasilje ima več oblik (psihično nasilje, telesno ali fizično nasilje, spolno nasilje, ekonomsko nasilje).
  - Nasilje preprečujemo z ničelno toleranco do nasilja.
  - Za prenehanje uporabe nasilja je nujna zavestna osebna odločitev in učenje o nenasilni komunikaciji.

Vsako nasilje ima za človeka določene posledice. Te se kažejo različno, največkrat kot strah, zaskrbljenost, živčnost, neobvladovanje jeze, težave s koncentracijo, depresija, umik pred neznanim, nedejavnost, samooboževanje, sram, izguba pozitivne samopodobe in samospoštovanja. Naštetemu sledijo tudi motnje hranjenja, odvisnost in težave s spanjem. Posledic, ki jih bo imel posameznik zaradi nasilja, se ne da vnaprej določiti. Obstaja pa velika verjetnost, da se bodo posledice nasilja v otroštvu z leti okrepile in vplivale na posameznikovo razmišljanje in njegov način življenja. Izkušnja nasilja v otroštvu torej pusti posledice za vse življenje (Kuhar, 1999). Kaj pa nasilje v šoli? Glede na vpletene osebe ločimo nasilje med učenci, med učenci in učitelji ter v odnosih med starši in šolo (učitelji in vodstvom). Zatiskali bi si oči, če si tega nasilja ne bi priznali. Prav je, da se nasilje prepozna, se o preprečevanju le-tega govori ter seveda in predvsem tudi nekaj konkretnega stori.

V nadaljevanju se bomo osredotočili na *medvrstniško nasilje*, ki se v slovenskih osnovnih šolah pojavlja v različnih oblikah. Najpogostejše oblike medvrstniškega nasilja v šoli so:

Psihično nasilje je najbolj razširjena oblika nasilja, saj ga vsi učenci v obdobju šolanja občutijo in tudi povzročajo. Označujejo ga namerna ali nenamerna raba grobih besed, poni-

ževanje, zmerjanje, ustvarjanje negativnega mnenja o posamezniku na podlagi stereotipov, izsiljevanje in grožnje, lahko pa tudi ignoranca, ko z osebo pretrgamo vse stike. Zaskrbljujoče je, da zaradi ponavljajočega se psihičnega nasilja žrtev pogosto začne verjeti žaljivim pripombam in se posledično tudi tako obnaša. Ob tem je prizadeta žrtvina osebnost, njeno samozaupanje, samozavest in samospoštovanje.

Fizično nasilje je vsaka uporaba fizične sile ali resna grožnja z uporabo le-te. Ponavadi se začne, ko se psihičnemu nasilju pridruži še kakšen udarec z roko, zvijanje rok, otipavanje, lahko pa tudi omejevanje gibanja, odrekanje ali vsiljevanje hrane, ugašanje ogorkov na telesu in podobno.

Spolno nasilje posega v posameznikovo spolno integriteto. K spolnemu nasilju prištevamo posilstvo, spolno zlorabo otrok, spolno nadlegovanje, incest, otipavanje, opazovanje, fotografiranje, nagovarjanje in razne neprimerne komentarje o telesu in spolnosti. Storiteli so bili največkrat tudi sami žrtve spolnega nasilja, žrtve pa za storjeno nasilje krivijo sebe, počutijo se manjvredne in ponižane.

Poleg zgoraj naštetih oblik nasilja je med mladimi vedno bolj prisotno tudi *spletno nasilje*. Ena od oblik je ‘happy slapping’, kar bi lahko prevedli kot ‘veselo pretepanje’. Najstniki si s pomočjo spleta in mobilnih aplikacij izmenjujejo posnetke resničnega nasilja. Na primer: na mobilni telefon posnamejo pretep sošolca in ga posredujejo prijateljem. Zaskrbljujoče je, da se najstnikom to početje zdi zabavno in popolnoma neškodljivo. To je le eden od primerov, kako sodobna tehnologija lahko spodbuja nove oblike delinkventnega obnašanja zaradi iskanja pozornosti in potrditve znotraj vrstniških skupin.

Druga sodobna oblika nasilja, po kateri posegajo najstniki, so 'snuff filmi', v katerih žrtev spolno mučijo in na koncu pred kamero ubijejo. Edino pomirjujoče dejstvo ob tem je, da je veliko takšnih filmov le dobro zaigranih.

V večini primerov so žrtve medvrstniškega nasilja učenci, ki se telesno ali verbalno ne morejo meriti s tistimi, ki nasilje izvajajo. Mladi, ki so žrtve nasilja, o tem navadno molčijo, ker so prepričani, da so za to krivi sami, saj se niso znali upreti nasilnežu. Treba jim je čim prej pomagati in v proces vključiti starše. Ne smemo pa zanemariti vloge opazovalcev nasilja, ki predstavljajo večino, a so največkrat pasivni, čeprav se z nasiljem ne strinjajo. Razlogi so različni: strah, krivda, nemoč. Ob tem so pomembna tudi opažanja slovenskih kliničnih psihologov, ki ugotavljajo, da se zadnja leta močno povečuje število osebnostnih motenj. Psiholog Kristijan Musek Lešnik poudarja: "Med nami je vse več ljudi, tudi mladostnikov in otrok, s potezami, ki jim psihologi rečejo mračna trojica osebnostnih lastnosti. /.../ To so narcizem, torej prepričanje: jaz sem center sveta; makiavelizem, torej: vse, kar mi pomaga doseči cilje, je dovoljeno; in mračna psihopatija, torej: požvižgam se na druge, da dosežem svoje cilje. Še posebno nas lahko skrbi, da je vse več samozaverovanih, pametnih otrok s psihopatskimi tendencami, ki nimajo odnosa do drugih. Takšni otroci se

ne bodo sami šli nasilja, ampak bodo nekoga zmanipulirali, da bo zanje opravil umazan posel. Tako rekoč ni šole, ki ne bi imela takšnih primerov. /.../ Z velikim zavzemanjem za etično ravnanje vseh udeležencev v vzgojno-izobraževalnem procesu ne moremo preprečiti vseh ekscesov, lahko pa vplivamo na to, kako pogosto se bodo pojavljali in kako uspešno se bomo danes mi, jutri pa naši otroci znali spoprijeti z njimi" (v: Merljak, 2013). ■

Viri in literatura

Čekada Zorn, Špela; Dobnikar, Andreja (2013): Vzgoja za etične vrednote. V: *Vzgoja* št. 58, letnik XV, str. 31-32.

Društvo za nenasilno komunikacijo. Pridobljeno 2. 11. 2013: <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju.html#8>.

Kuhar, Roman; Guzelj, Peter; Drolc, Aleš; Zabukovec, Katja (1999): *O nasilju: priručnik za usposabljanje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Merljak, Sonja (2013): Narcisoidnost, makiavelizem in psihopatija. V: *Delo*, 21. september 2013.

Polak, Maja; Fonda, Polona; Bernard, Luka (2004): *Najbolj pogoste oblike nasilja v Republiki Sloveniji leta 2002*. Seminarska naloga. Pridobljeno 2. 11. 2013: https://www.google.si/search?q=Najbolj+pogoste+oblike+nasilja+&rlz=1C1CHMO_sISI558SI558&oq=Najbolj+pogoste+&aqs=chrome.0.69i59j69i57j014.7454j0j7&sourceid=chrome&es_sm=122&ie=UTF-8.

Pavliha, Marko; Ošljaj, Borut (ured.) (2013): *Svetovni etos: globalno in lokalno*. Grosuplje: Partner graf.

Schlenso, Stephan; Lange, Walter (ured.) (2009): *Weltethos in der Schule*. Tübingen: Stiftung WE.

Delavnica: Spoštovanje življenja

Uvod

Nenasilje lahko opredelimo kot absolutno nasprotje nasilju, kot 'stanje', ko je posameznik v harmoniji s seboj, z drugimi in z naravo. Pomeni spoštovanje drugih kultur in religij, sprejemanje drugačnih, poštenost, sočutje, nesebično pomoč itd. Kako učence vzgajati v duhu nenasilja? Primeri delavnic, ki sledijo, so lahko pri tovrstni dejavnosti v veliko pomoč. Vzgojitelji, učitelji in drugi strokovni delavci v vrtcih in šolah lahko namreč precej vplivamo na to, da se pri otrocih in najstnikih razvijajo zdravi osebnostni vzorci oziroma da se ne razvijajo tisti vzorci, ki jih nočemo.

Bertold Brecht je rekel: "Obstaja mnogo načinov ubijanja. /.../ Samo redki od tega so v naši državi prepovedani."

Dejstvo je, da se mladi velikokrat ne zavedajo, da so žrtve nasilja in da so tudi sami storilci. V slikah in zgodbah, ki jih delavnica ponuja, lahko le-to ozavestijo, odkrijejo ozadja svojega ravnanja in se posledično obnašajo bolj miroljubno.

Cilji

Učenci ob gradivu (fotografije, videoposnetki in besedila) razvijajo asociacije in tako prepoznavajo nasilne vsebine. Opišejo in predstavijo lastne izkušnje in oblike nasilja, s katerimi se srečujejo v vsakodnevnem življenju. Spoznajo primer iz Svetega pisma, v katerem je eno od takšnih besedil zgodba o Kajnu in Abelu. V drugem delu delavnice si ogledajo enega od posnetkov 'happy slapping in school'. Do posnetka razvijejo kritičen odnos in se opredelijo glede nasilnih vsebin. Napišejo pismo ali dnevniški zapis, v katerem opišejo obliko novodobnega nasilja, ki jih najbolj prizadene. Pri tem opišejo lastne izkušnje ali izkušnje nekoga, ki ga dobro poznajo.

Marko Pavliha, Borut Ošljaj (ured.)

Svetovni etos: globalno in lokalno

Ljubljana: Partner graf, 2013
241 strani, cena: 15,00 EUR
(+ poština 1,30 EUR)

V knjigi so objavljeni prispevki s posveta o svetovnem etosu, ki je bil aprila 2013 v Cankarjevem domu v Ljubljani. Tam so se združili vrhunski strokovnjaki različnih smeri in prepričanj ter se posvetili temeljnim moralnim dilemam sodobnega časa. Vsak od 16-ih prispevkov na svoj način sledi in utemeljuje osnovno idejo svetovnega etosa.

Informacije in naročila: DKPS, Ul. Janeza Pavla II. 13, 1000 Ljubljana; revija.vzgoja@rkc.si, www.revija-vzgoja.si

Delovni list 1

Najstniki brutalno pretepli 15-letnico

Najmanj devet najstnikov se je spravilo na 15-letnico. Petnajstletna dijakinja, katere identiteta ni znana javnosti, je opisala grozljiv napad, ko se je nanjo spravilo najmanj devet najstnikov. Zgodilo se je v večernih urah v Filadelfiji, ko se je vračala z nogometne tekme. Napadalcu so ji najprej sledili ter jo preklinjali in pljuvali. Nato so jo večkrat brcnili in udarjali s pestmi, najmanj enkrat pa je dobila udarec v glavo.

“Bilo je grozno, strah me je bilo, to je najhujši občutek na svetu,” je povedala žrtev. *“Najprej me je udaril, nato pa še brcnil v hrbet, nato udaril zadaj v glavo. Nisem mogla dihati, nisem se mogla premikati, nisem mogla govoriti. Samo jokala sem.”* Povedala je še, da sta jo udarjala najmanj dva, drugi pa so navijali in kričali: *“Dajmo jo!”*

V nekem trenutku so jo hoteli vreči pod kolesa avtomobila, ki je uspel pravočasno zavirati in se je komaj ustavil pred njo. *“Dvignili so me in me vrgli, kot da sem vaba za ribe. Imela sem grozne bolečine.”*

Ko so jo pustili na cesti, se je do doma opotekala kilometer in pol. Skrbelo jo je, da ji ne bo uspelo priti domov. Starši so jo nemudoma odpeljali v bolnišnico, kjer so ugotovili, da ima delno poškodovano pljučno krilo in druge poškodbe; 48 ur po napadu že okreva doma. Njena starša sta zgrožena. *“Kar se je moralo dogajati, je neverjetno,”* je povedal njen oče.

Policijska preiskava je v teku. Družina si želi, da bi napadalce prijeli in jih strpali za rešetke.

Vir: <http://www.zurnal24.si/najstniki-brutalno-pretepli-15-letnico-clanek-209350> (pridobljeno 2. 11. 2013).

1. del delavnice

Predviden čas za izvedbo: 2 šolski uri

Učni pripomočki: delovni listi z besedili in fotografijami, barvni kartončki, plakat, flomastri, magnetki

Potek dela: Učitelj učencem projicira različne fotografije z nasilnimi vsebinami (ali pokaže fotografije v tiskani obliki). Učenci fotografije komentirajo in ob njih izrazijo svoja občutja. Učitelj jim prebere prispevek o nasilju nad najstnico (delovni list 1) ali uporabi drugo ustrezno besedilo. Sledi pogovor z aktualizacijo. Ob tem učitelj učence spomni na zlato pravilo: *“Česar nočeš, da bi drugi tebi storil, tega tudi ti ne stori drugemu.”* V nadaljevanju ure vsak učenec dobi barvni kartonček, na katerega napiše tri pravila, ki naj bi veljala v razredu in pripomogla k zmanjšanju medvrstniškega nasilja. Od vseh predlaganih pravil učenci izberejo pet najbolj konkretnih, jih napišejo na plakat in ga izobesijo v razredu, da bi ozaveštili pomen skupnih pravil in se jih držali.

Učitelj učencem pojasni, da je nasilje

stara toliko, kot je staro človeštvo, zato najdemo besedila s tovrstno vsebino tudi v zelo starih zapisih, na primer v Svetem pismu. Eno takšnih besedil je zgodba o Kajnu in Abelu (delovni list 2).

2. del delavnice

Predviden čas za izvedbo: 2 šolski uri

Učni pripomočki: videoposnetek, fotografije, pisemski papir

Potek dela: Učitelj se z učenci pogovarja o nasilju, ki ga lahko zasledimo na različnih spletnih straneh. Pri tem razvija njihov kritični odnos do takšnih vsebin. Pokaže jim enega od

še sprejemljivih posnetkov s spletne strani www.youtube.com ('happy slapping'). Učenci ob gledanju le-tega izrazijo svoja občutja in se opredelijo do posnetka. Pri tovrstnih posnetkih je vloga učitelja zelo pomembna, saj jih učenci mnogokrat ne dojemajo kot resnično nasilne, ampak kot zrežirano igro, v kateri žrtev to vlogo le igra. Učenci izrazijo svoje mnenje o motivih za snemanje takšnih vsebin in o tem, kako bi se sami odzvali, če bi jim nekdo ponudil 'vlogo' v filmu. Uro zaključimo tako, da učenci izpolnijo delovni list 3 in tako spoznajo nesprejemljivost določenih vrst ravnanja oziroma vedenja. Naslednjo šolsko uro napišejo pismo ali dnevniški zapis,

v katerem opišejo nasilen dogodek in se do njega čustveno opredelijo. Glasno preberemo nekaj njihovih besedil. Izberemo učence, ki so svoja besedila pripravljene deliti z drugimi. Branju sledi kritično vrednotenje. Učitelj uro zaključi s sporočilom zlatega pravila. ■

Za prevod nemške predloge poskrbel Albert Smrečnik.

Foto: Peter Prebil

Delovni list 2

Kajn in Abel (Gen 1 Mz 4,1–16)

¹Človek je spoznal svojo ženo Evo. Spočela je in rodila Kajna. Rekla je: "Dobila sem moža od GOSPODA." ²Nato je rodila njegovega brata Abela. In Abel je pasel drobnico, Kajn pa je obdeloval zemljo. ³Ko je preteklo nekaj časa, je Kajn daroval Gospodu daritev od sadov zemlje. ⁴Tudi Abel je daroval od prvencev svoje drobnice in njihove tolšče. Gospod se je ozrl na Abela in njegovo daritev, na Kajna in njegovo daritev pa se ni ozrl. Zato se je Kajn zelo ujezil in obraz mu je upadel. ⁵Gospod je rekel Kajnu: "Zakaj se jeziš in zakaj ti je upadel obraz? ⁶Ali ga ne boš vzdignil, če delaš dobro? Če pa ne delaš dobro, greh preži nate pri vratih, njegovo poželenje se obrača proti tebi, a ti mu gospoduj!" ⁷Tedaj je Kajn rekel svojemu bratu Abel: "Pojdiva ven!" Ko pa sta bila na polju, se je Kajn vzdignil proti svojemu bratu Abelu in ga ubil. ⁸Gospod je rekel Kajnu: "Kje je tvoj brat Abel?" Odvrnil je: "Ne vem. Sem mar jaz varuh svojega brata?" ⁹In Gospod je rekel: "Kaj si storil? Glas krvi tvojega brata vpije iz zemlje k meni. ¹⁰Bodi torej preklet z zemlje, ki je odprla svoja usta in iz tvojih rok sprejela kri tvojega brata! ¹¹Ko boš obdeloval zemljo, naj ti ne daje več svoje moči, blodil in begal boš po svetu."

¹³Kajn je rekel Gospodu: "Moja krivda je prevelika, da bi jo mogel nositi. ¹⁴Glej, danes me izganjaš iz dežele in moral se bom skrivati pred tvojim obličjem. Blodil in begal bom po zemlji. Kdor koli me bo našel, me bo ubil." ¹⁵Gospod pa mu je odgovoril: "Ne tako; kdor koli ubije Kajna, bo sedemkrat maščevan." In Gospod je dal Kajnu znamenje, da ga nihče, ki bi ga našel, ne bi ubil. ¹⁶Kajn je odšel izpred Gospodovega obličja in se naselil v deželi Nod, vzhodno od Edena.

Vir: Sveto pismo Stare in Nove zaveze: slovenski standardni prevod. Ljubljana, 2003: Svetopisemska družba Slovenije.

Učenci v parih preberejo besedilo in se pogovorijo ob vprašanjih:

- Razloži, zakaj je prišlo do prepira med Kajnom in Abelom.
- S svojimi besedami opiši Kajnove občutke.
- Kako sprva Bog (v vrstici ⁷) poskusi rešiti konflikt?
- Kaj poskusi Kajn in zakaj ne uspe?
- Kaj bo moral sedaj izkusiti Kajn?
- Zakaj naredi Bog Kajnu znamenje na čelu?
- Kaj nam, po tvojem mnenju, sporoča prebrana zgodba?

Delovni list 3

Negativna sporočila	Pozitivna sporočila
Denar, uspeh in ugled naj bodo tvoje vodilo.	
Za dosego svojih interesov se sklicuj na svojo moč.	
Uživaj življenje in zasluži čim več denarja. Nikoli ne misli na druge ljudi.	
Ne zmeni se za nasvete svojih staršev in boš lahko dolgo živel tako, kakor ti ugaja.	
Uživaj v stripih in računalniških igricah, polnih nasilja, in poglej stran, kadar so drugi v tvoji bližini trpinčeni.	
Bodi središče svojega sveta in imej rad le samega sebe.	
Vse, kar želiš imeti, si vzemi ali uredi brez plačila. Pri tem naj te ne zalotijo.	
Bodi vedno pripravljen lagati, se izgovarjati in lažno obdolžiti druge.	
Bodi sebičen in prijateljev ne deli z drugimi.	
Ne sprijazni se s tem, da ima nekdo drug več kot ti.	
Ne skopari z žaljivkami, če meniš, da si drugi to zasluži.	
Če vidiš, da nekdo tvojo sošolko spolno nadleguje, to obdrži zase.	
Na facebooku objavi čim več fotografij, ki smešijo tvoje sošolce, saj boš tako še večji 'frajer'.	